

2023 M. SVEIKATOS STIPRINIMO PROGRAMOS, SKIRTOS ŠIRDIES IR KRAUJAGYSLIŲ LIGŲ BEI CUKRINIO DIABETO PROFILAKTIKAI, EFEKTYVUMO VERTINIMO SUVESTINĖ ATASKAITA

Sveikatos stiprinimo programa, skirta širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai (toliau – Programa), nuo 2020 m. birželio 1 d. vykdoma vadovaujantis nauja Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. balandžio 8 d. įsakymo redakcija Nr. V-776 „Dėl Sveikatos stiprinimo programos, skirtos širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai, organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (aktuali redakcija nuo 2023 m. liepos 1 d.). Pasikeitus Programos reglamentavimui, pasikeitė Programos vykdymo tvarka ir renkami metiniai ataskaitų duomenys, todėl lyginant suvestinėje pateikiamus rodiklius su ankstesnių metų duomenimis reikėtų įvertinti šį aspektą.

2023 m. Programą pradėjo 4 806 ir baigė 3 149 asmenys. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos strateginiame 2023 m. veiklos plane numatytą Programą baigusiu asmenų skaičių (1 890) pavyko pasiekti ir viršyti.

1 lentelė. Programą baigusiu asmenų sveikatos rodiklių pokyčiai Lietuvoje 2023 m.

Eil. Nr.	Rodiklis	Asmenų, kurie atsakė „taip“, skaičius
1.	Sumažėjo kūno masės indeksas	1 274
2.	Sumažėjo liemens apimtis	1 166
3.	Sumažėjo arterinis kraujo spaudimas	1 095
4.	Padidėjo fizinis aktyvumas	2 107
5.	Padidėjo daržovių ir vaisių vartojimas	2 110
6.	Sumažėjo druskos vartojimas	1 724
7.	Sumažėjo riebaus maisto vartojimas	1 945
8.	Sumažėjo saldaus maisto vartojimas	1 688
9.	Sumažėjo rūkymas	408
10.	Sumažėjo alkoholio vartojimas	562
11.	Pagerėjo savijauta	2 217

Daugiausia Programą baigusiu dalyvių nurodė, kad jie pradėjo daugiau vartoti daržovių ir vaisių, mažiau vartoti riebaus maisto, druskos, tapo fiziškai aktyvesni, pagerėjo jų bendra savijauta.

2 lentelė. Programos efektyvumo rodikliai 2023 m.

Rodiklis	Rodiklio reikšmė (asmenų, kurie atsakė „taip“, dalis proc.)
Pagerėjo fiziniai kūno rodikliai	39 %
Sumažėjo kūno masės indeksas	40 %
Sumažėjo liemens apimtis	37 %
Sumažėjo arterinis kraujo spaudimas	35 %
Padidėjo fizinis aktyvumas	67 %
Pagerėjo mityba	59 %
Padidėjo daržovių ir vaisių vartojimas	67 %
Sumažėjo druskos vartojimas	55 %
Sumažėjo riebaus maisto vartojimas	62 %
Sumažėjo saldaus maisto vartojimas	54 %
Pagerėjo savijauta	70 %
Programos efektyvumo vidurkis	54 %

Vykdamą Programą 2023 m. aukščiausią efektyvumo procentinį lygį pasiekė pagerėjusios savijautos (70 proc.), padidėjusio daržovių ir vaisių vartojimo (67 proc.), padidėjusio fizinio aktyvumo (67 proc.) ir sumažėjusio riebaus maisto vartojimo (62 proc.) rodikliai; bendrai mitybos rodikliai pagerėjo 59 proc. tarp visų Programą baigusiu dalyvių. Mažiausiai pagerėjo žalingų įpročių rodikliai – 15 proc.: rūkymas sumažėjo 13 proc., o alkoholio vartojimas – 18 proc. Žalingų įpročių rodikliai nebuvo įtraukti skaičiuojant bendrą programos efektyvumo rodiklį, nes žalingų įpročių mažinimas ir priklausomybių prevencija nėra šios Programos pagrindinis tikslas, joje dalyviai tik trumpai supažindinami su rūkymo ir alkoholio vartojimo žala sveikatai. Siekiant priklausomybių mažinimo ir prevencijos tikslų yra vykdomos atskiros tikslinės, ilgalaikės ir efektyvios prevencinės programos.

Bendras Programos efektyvumo vidurkis 2023 m. siekė 54 proc.

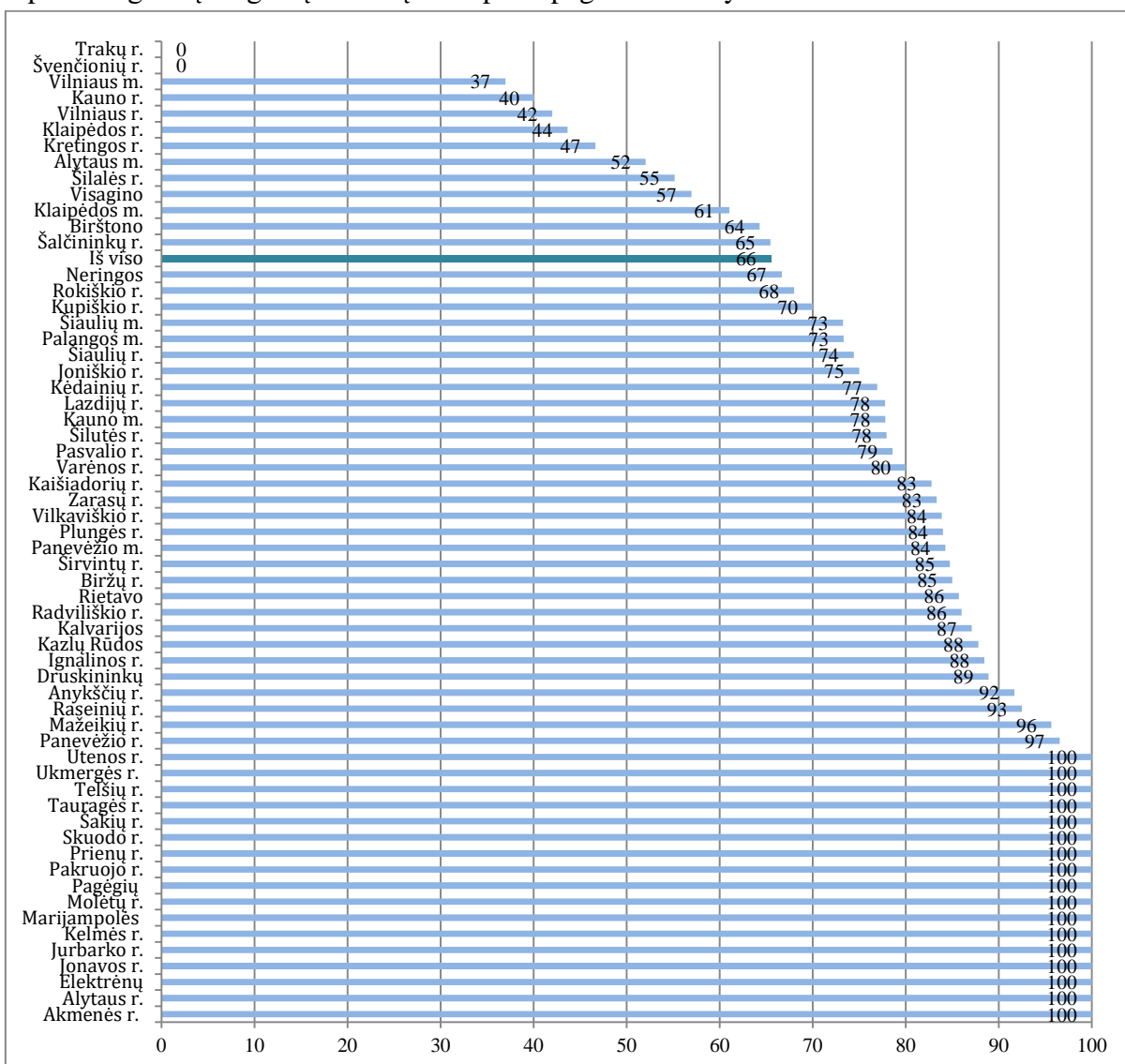
3 lentelė. Programą pradėjusių ir baigusią asmenų skaičius pagal savivaldybes 2023 m.

Savivaldybė	Programą pradėjo (asm. sk.)	Programą baigė (asm. sk.)	Programą baigusią asmenų dalis (proc.)
Akmenės rajono	14	14	100
Alytaus miesto	73	38	52
Alytaus rajono	20	20	100
Anykščių rajono	24	22	92
Birštono	14	9	64
Biržų rajono	20	17	85
Druskininkų	18	16	89
Elektrėnų	30	30	100
Ignalinos rajono	26	23	88
Jonavos rajono	144	144	100
Joniškio rajono	24	18	75
Jurbarko rajono	24	24	100
Kaišiadorių rajono	180	149	83
Kalvarijos	31	27	87
Kauno miesto	536	417	78
Kauno rajono	227	91	40
Kazlų Rūdos	41	36	88
Kėdainių rajono	39	30	77
Kelmės rajono	19	19	100
Klaipėdos miesto	195	119	61
Klaipėdos rajono	197	86	44
Kretingos rajono	15	7	47
Kupiškio rajono	20	14	70
Lazdijų rajono	27	21	78
Marijampolės	36	36	100
Mažeikių rajono	46	44	96
Molėtų rajono	18	18	100
Neringos	6	4	67
Pagėgių	10	10	100
Pakruojo rajono	10	10	100
Palangos miesto	30	22	73
Panevėžio miesto	108	91	84
Panevėžio rajono	29	28	97
Pasvalio rajono	42	33	79
Plungės rajono	25	21	84
Prienų rajono	20	20	100
Radviliškio rajono	50	43	86
Raseinių rajono	40	37	93
Rietavo	14	12	86
Rokiškio rajono	25	17	68
Skuodo rajono	12	12	100
Šakių rajono	21	21	100
Šalčininkų rajono	55	36	65
Šiaulių miesto	202	148	73
Šiaulių rajono	43	32	74
Šilalės rajono	29	16	55
Šilutės rajono	68	53	78
Širvintų rajono	59	50	85
Švenčionių rajono	17	0	0
Tauragės rajono	111	111	100
Telšių rajono	30	30	100
Trakų rajono	0	0	0
Ukmergės rajono	147	147	100
Utenos rajono	26	26	100
Varėnos rajono	20	16	80
Vilkaviškio rajono	31	26	84
Vilniaus miesto	925	342	37
Vilniaus rajono	445	187	42
Visagino	86	49	57
Zarasų rajono	12	10	83
Iš viso	4 806	3 149	66

Apžvelgę Programos įgyvendinimo duomenis pagal savivaldybes matome, kad vienoje savivaldybėje (Trakų rajono) 2023 m. programa nevykdyta, ataskaitoje įvardijama Programos nevykdymo priežastis – nesusirinkusi dalyvių grupė. Vienoje savivaldybėje (Švenčionių rajono) Programa pradėta vykdyti, bet jos nebaigė nė vienas asmuo, nes dalyvių grupė susirinko lapkričio mėn. ir nespėjo baigti Programos iki 2023 m. pabaigos, ją pabaigs 2024 m.

Pagal Programos organizavimo tvarkos Aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. balandžio 8 d. įsakymo redakcija Nr. V-776 „Dėl Sveikatos stiprinimo programos, skirtos širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai, organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (aktuali redakcija nuo 2023 m. liepos 1 d.), Programą baigusiais asmenimis laikomi asmenys, kurie dalyvavo ne trumpiau kaip 80 proc. visų Programos užsiėmimų trukmės.

1 pav. Programą baigusią asmenų dalis proc. pagal savivaldybes 2023 m.

Palyginus savivaldybėse Programą baigusią dalyvių procentinę dalį matyti, kad net septyniolikoje savivaldybių (Akmenės rajono, Alytaus rajono, Elektrėnų, Jonavos rajono, Jurbarko rajono, Kelmės rajono, Marijampolės rajono, Molėtų rajono, Pagėgių, Pakruojų rajono, Prienu rajono, Skuodo rajono, Šakių rajono, Tauragės rajono, Telšių rajono, Ukmergės rajono, Utenos rajono) visi Programą pradėję dalyviai ją ir baigė 100 proc. Daugiausia Programos dalyvių nubyrejo didžiosiose savivaldybėse, tokiose kaip Vilniaus miesto, kurioje Programą baigė tik 37 proc. ją

pradėjusių dalyvių, Kauno rajono (40 proc.), Vilniaus rajono (42 proc.), Klaipėdos rajono (44 proc.). Bendra Programą baigusią dalyvių procentinė dalis 2023 m. Lietuvoje sudarė 66 proc.

4 lentelė. Programos (iki 2020 m. birželio 1 d. – Širdies ir kraujagyslių ligų ir cukrinio diabeto rizikos grupių asmenų sveikatos stiprinimo programa) vykdymo rodikliai Lietuvoje 2015–2023 m.

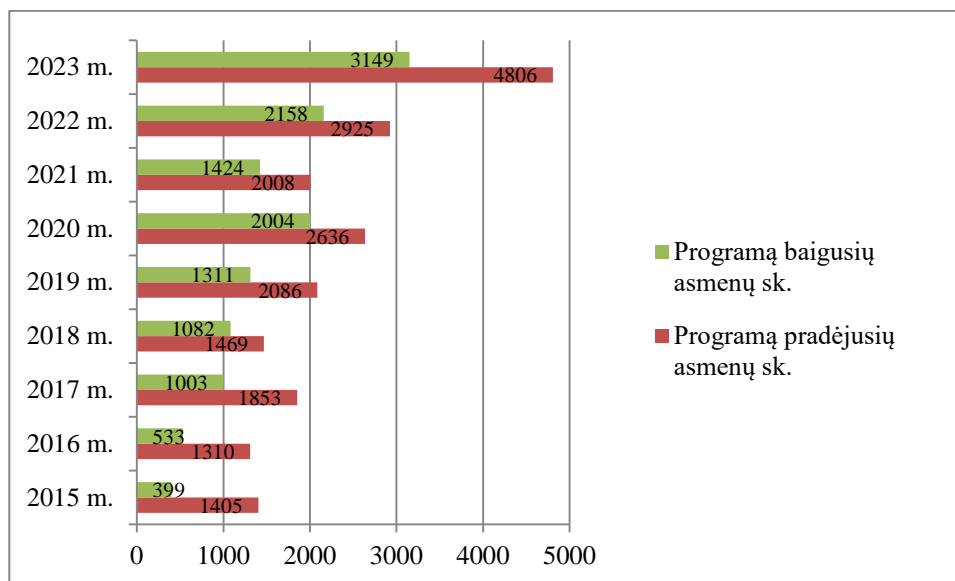
Metai	Programą pradėjusių asmenų skaičius	Programą baigusią asmenų skaičius	Programą baigusią asmenų skaičiaus kitimas, palyginti su praėjusiais metais (proc.)
2015	1 405	399	–
2016	1 310	533	+34 %
2017	1 853	1 003	+88 %
2018	1 469	1 082	+8 %
2019	2 086	1 311	+21 %
2020	2 636	2 004	+53 %
2021	2 008	1 424	–29 %
2022	2 925	2 158	+52 %
2023	4 806	3 149	+46 %
Iš viso	20 498	13 063	–

Programą baigusią asmenų skaičius nuo 2015 iki 2020 m. stabiliai augo. Lyginant 2020 ir 2019 m. duomenis matyti, kad 2020 m. programą baigusią asmenų skaičius, palyginti su 2019 m., padidėjo net 693 asmenimis (53 proc.). Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad šiam pokyčiui galėjo turėti reikšmės ir pasikeitusi Programos vykdymo tvarka.

2021 m. Programą baigusią asmenų skaičius dėl užsitęsusių karantino sumažėjo 584 asmenimis (29 proc.), palyginti su 2020 m., o 2022 m. pasibaigus pandemijai ir su ja susijusiems apribojimams Programos populiarumas tarp gyventojų, kaip ir buvo tikėtasi, padidėjo, atsirado daugiau norinčių joje dalyvauti, todėl Programą baigusią asmenų skaičius, palyginti su 2021 m., vėl pakilo 52 proc.

2023 m. 46 proc. padidėjusių dalyvių skaičių, palyginti su 2022 m., galima būtų sieti su pasikeitusiu teisiniu reglamentavimu, t. y. su LR sveikatos apsaugos ministro 2022 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. V-1587 „Dėl Širdies ir kraujagyslių ligų prevencijos ir ankstyvosios diagnostikos programos“ 13.2.5 punkto patvirtinimu „Pacientui, kuriam nustatyta didelė ir labai didelė širdies ir kraujagyslių ligų rizika: įteikiamas kvietimas dalyvauti savivaldybės visuomenės sveikatos biuro organizuojamoje sveikatos stiprinimo Programoje, skirtoje širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai, vykdomoje vadovaujantis Sveikatos stiprinimo programos, skirtos širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai, organizavimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. V-979 „Dėl Sveikatos stiprinimo programos, skirtos širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai, organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Daugiau asmenų dalyvauti Programoje pradėjo siūsti pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigos.

2 pav. Programą pradėjusių ir baigusiu dalyviu skaičiaus kitimas Lietuvoje 2015–2023 m. laikotarpiu.

Analizuojant Programą pradėjusių ir baigusiu dalyviu skaičiu 2015–2023 m. laikotarpiu, stebima Programos dalyviu skaičiaus didėjimo tendencija, tačiau, augant pradedančiu Programą dalyviu skaičiui, didėja ir nebaigusiu Programos dalyviu skaičius. Įvertinus 2023 m. bendrą Programą pradėjusių ir baigusiu asmenų skaičiu matyti, kad iš viso Programą pradėjo 4 806 asmenys, o baigė 3 149 asmenys, dėl įvairiu priežasčiu Programos nebaigė 1 657 asmenys, arba 34 proc. visų Programos dalyviu.

Iš viso 2015–2023 m. laikotarpiu Lietuvoje Programą pradėjo 20 498 asmenys, o baigė 13 063 asmenys.